

BS/96/2010

**ETYCZNE ASPEKTY ZAPŁODNIENIA
IN VITRO**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
4 lutego 2010 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Wykonywanie zapłodnienia pozaustrojowego nadal nie jest w Polsce uregulowane prawnie. Obecnie w parlamencie znajduje się kilka projektów ustaw dotyczących tej kwestii, zasadniczo różniących się proponowanymi rozwiązaniami. Najbardziej restrykcyjny z nich, przygotowany przez posła PiS Bolesława Piechę, zakazuje przeprowadzania tego rodzaju zabiegów. Najbardziej liberalny obywatelski projekt ustawy ws. in vitro, złożony przez byłego ministra zdrowia Marka Balickiego, dopuszcza tworzenie i zamrażanie wielu zarodków oraz korzystanie z tej metody nie tylko przez małżeństwa. Niedawno Sejm odrzucił zgłoszony przez posłów koła Polska Plus projekt nowelizacji Kodeksu karnego, przewidujący kary za przeprowadzanie zabiegów zapłodnienia in vitro. Do dyskusji na ten temat włączył się także Kościół katolicki, przypominając swoje stanowisko w tej sprawie. Kwestia ta dość niespodziewanie stała się też istotnym tematem kampanii przed wyborami prezydenckimi.

Chociaż przeprowadzanie zapłodnienia in vitro jest przedmiotem sporów politycznych, kwestia ta nie budzi większych kontrowersji w społeczeństwie.

AKCEPTACJA METODY ZAPŁODNIENIA POZAUSTROJOWEGO

Poziom poparcia dla korzystania przez małżeństwa niemogące mieć dzieci z zapłodnienia in vitro zmieniał się w zależności od przebiegu społecznych dyskusji na temat etycznej dopuszczalności stosowania tej metody, jednak nigdy w naszych dotychczasowych badaniach nie był niższy niż 60% (w roku 2008). W ostatnim badaniu¹ akceptację zabiegów in vitro w przypadku małżeństw wyraziło 73% badanych, o 4 punkty mniej niż w ubiegłym roku.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (241) przeprowadzono w dniach 10 – 16 czerwca 2010 roku na liczącej 977 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

Czy, Pana(i) zdaniem, w sytuacji, kiedy małżeństwo nie może mieć dzieci, powinno mieć możliwość dokonania zabiegu zapłodnienia poza organizmem kobiety czy też nie powinno?	Wskazania respondentów według terminów badań					
	1995	2003	2005	2008	2009	2010
	w procentach					
Zdecydowanie tak	44	36	46	33	53	44
Raczej tak	29	28	30	27	24	29
Raczej nie	8	10	9	13	10	9
Zdecydowanie nie	8	10	6	13	7	9
Trudno powiedzieć	11	16	9	14	6	9

Mniej powszechna jest aprobata korzystania z zapłodnienia pozaustrojowego przez pary heteroseksualne żyjące w związkach nieformalnych. Akceptuje je ponad połowa ankietowanych (58%), a co trzeci badany (32%) wyraża sprzeciw. Jednak za dostępnością zapłodnienia in vitro dla konkubinatów opowiada się obecnie nieco więcej osób niż rok temu.

Tabela 2

Czy, Pana(i) zdaniem, w sytuacji, kiedy kobieta i mężczyzna żyjący w stałym związku, ale niebędący małżeństwem nie mogą mieć dzieci, powinni mieć możliwość dokonania zabiegu zapłodnienia poza organizmem kobiety czy też nie powinni?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	2009	2010
	w procentach	
Zdecydowanie tak	29	27
Raczej tak	24	31
Raczej nie	23	19
Zdecydowanie nie	16	13
Trudno powiedzieć	8	10

Stosunkowo najmniej ankietowanych (43%) byłoby skłonnych się zgodzić na to, aby z zabiegów zapłodnienia in vitro korzystały samotne kobiety pragnące mieć potomstwo. Podejście społeczeństwa także do tej kwestii jest obecnie bardziej liberalne niż rok temu. O ile wówczas przeważała dezaprobata, o tyle obecnie grupy osób opowiadających się za zapewnieniem samotnym kobietom dostępu do korzystania z zapłodnienia pozaustrojowego i sprzeciwiających się temu są niemal takie same.

Tabela 3

Czy, Pana(i) zdaniem, w sytuacji, kiedy kobieta niemająca męża ani stałego partnera nie może mieć dzieci, powinna mieć możliwość dokonania zabiegu zapłodnienia poza organizmem kobiety czy też nie powinna?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	2009	2010
	w procentach	
Zdecydowanie tak	17	16
Raczej tak	22	27
Raczej nie	26	25
Zdecydowanie nie	25	19
Trudno powiedzieć	10	13

Na opinie o stosowaniu zapłodnienia in vitro wpływają takie cechy społeczno-demograficzne badanych, jak: wiek, miejsce zamieszkania, wykształcenie i sytuacja materialna. Relatywnie najczęściej przeprowadzanie zabiegów zapłodnienia pozaustrojowego akceptują osoby mające od 25 do 34 lat (a więc te, które z racji wieku najbardziej rozumieją potrzeby związane z posiadaniem potomstwa i zarazem najczęściej mogą być osobiście zainteresowane skorzystaniem z tej techniki), mieszkańcy miast liczących powyżej 100 tys. ludności, respondenci z wykształceniem średnim i wyższym oraz ludzie najlepiej sytuowani. Zastrzeżenia wobec metody zapłodnienia in vitro mają przede wszystkim osoby starsze (powyżej 64 roku życia), mieszkańcy wsi, badani z wykształceniem podstawowym oraz respondenci względnie słabiej sytuowani. Niezależnie od tych różnicowań, w grupach najczęściej nieaprobujących stosowania zapłodnienia in vitro także przeważa przekonanie, że powinno być ono dostępne dla małżeństw.

Czynnikiem wpływającym na stopień akceptacji przeprowadzania zabiegów zapłodnienia in vitro jest stosunek do wiary i nauczania Kościoła katolickiego. Blisko co drugi dorosły Polak (46%) deklaruje się jako osoba wierząca i stosująca się do wskazań Kościoła. Niemal równoliczną grupę (47%) stanowią badani wierzący, ale na swój własny sposób. Tylko nieliczni uznają się za agnostyków: nie potrafią jednoznacznie się określić, czy są wierzący (3%), lub też deklarują brak wiary (ogółem 4%). Stosunek do zapłodnienia in vitro jest stosunkowo najmniej jednoznaczny wśród respondentów należących do pierwszej z wymienionych kategorii, a więc wśród tych, którzy zaliczają siebie do osób wierzących i stosujących się do wskazań Kościoła. Jednak także w tej grupie wyraźnie przeważa poparcie dla wykorzystywania tej metody w przypadku małżeństw borykających się z problemem bezpłodności. Okazuje się zatem, że – mimo deklarowanej wierności nauczaniu Kościoła – stanowisko tych osób w kwestii zapłodnienia in vitro jest z tym nauczaniem wyraźnie sprzeczne. W dalszej części analiz zobaczymy, że akceptacja stosowania tej metody przez osoby deklarujące kierowanie się wskazaniem Kościoła nie wynika z niewiedzy co do jego stanowiska w tej sprawie.

Tabela 4

Który z poniższych opisów najbardziej pasuje do Pana(i) sytuacji?	Czy, Pana(i) zdaniem, w sytuacji, kiedy małżeństwo nie może mieć dzieci, powinno mieć możliwość dokonania zabiegu zapłodnienia poza organizmem kobiety czy też nie powinno?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Jestem wierzący(a) i stosuję się do wskazań Kościoła	59	27	14
Jestem wierzący(a) na swój własny sposób	84	10	5
Nie mogę powiedzieć, czy jestem wierzący(a), czy też nie	80	19	2
Nie jestem wierzący(a) i nie interesuję się tymi sprawami/ Jestem niewierzący(a), ponieważ nauki Kościołów są błędne	97	3	4

Innym wskaźnikiem religijności, na ogół wykorzystywanym przez nas do analiz, jest częstość uczestniczenia w praktykach religijnych. Im mniejsze zaangażowanie w te praktyki, tym większa akceptacja stosowania zapłodnienia in vitro. Jednak także wśród osób najbardziej aktywnych pod tym względem, kilka razy w tygodniu biorących udział w praktykach religijnych, przeważa poparcie dla korzystania z techniki zapłodnienia pozaustrojowego przez małżeństwa dotknięte problemem bezpłodności.

Tabela 5

Udział w praktykach religijnych	Czy, Pana(i) zdaniem, w sytuacji, kiedy małżeństwo nie może mieć dzieci, powinno mieć możliwość dokonania zabiegu zapłodnienia poza organizmem kobiety czy też nie powinno?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Kilka razy w tygodniu	51	40	9
Raz w tygodniu	63	25	13
1 – 2 razy w miesiącu	77	15	8
Kilka razy w roku	88	6	5
W ogóle nie uczestniczy	89	5	5

Stosunek do zapłodnienia in vitro jest związany z oceną innych zachowań, piętnowanych w etyce katolickiej, dotyczących seksu, prokreacji oraz kwestii bioetycznych, takich jak: stosowanie środków antykoncepcyjnych (R Pearsona = 0,48), życie w związku przed ślubem (R Pearsona = 0,39), rozwód (R Pearsona = 0,34), homoseksualizm (R Pearsona = 0,31), przerywanie ciąży (R Pearsona = 0,31), uprawianie seksu przed zawarciem małżeństwa (R Pearsona = 0,30) oraz eutanazja (R Pearsona = 0,30). Akceptacja korzystania z tej metody przez nieplodne małżeństwa idzie w parze z większym

przyzwoleniem na wymienione wyżej zachowania i odwrotnie: dezaprobatą stosowania zapłodnienia in vitro wiąże się z ich potępieniem.

Warto przy tym podkreślić, że mimo iż charakter zastrzeżeń wysuwanych przez Kościół katolicki zarówno wobec przerywania ciąży, jak i zapłodnienia in vitro jest po części ten sam (zdarzało się, że było ono wprost porównywane do aborcji), są to zachowania zdecydowanie odmiennie wartościowane społecznie. Aborcja – w odróżnieniu od stosowania zapłodnienia pozaustrojowego – należy do zachowań spotykających się z dezaprobatą większości polskiego społeczeństwa. Potępia ją także większość osób opowiadających się za dopuszczalnością korzystania z techniki zapłodnienia in vitro przez niepłodne małżeństwa.

Światopoglądowy spór o wykorzystywanie techniki zapłodnienia in vitro znajduje odzwierciedlenie w sferze polityki. Opinie na temat dopuszczalności stosowania tej metody wiążą się więc do pewnego stopnia z orientacją polityczną i preferencjami partyjnymi badanych. Zapłodnienie in vitro częściej akceptują osoby identyfikujące się z lewicą niż deklarujące poglądy prawicowe. W elektoratach partyjnych za dopuszczalne uznaje je zdecydowana większość zwolenników PO, SLD i PSL. Stosowanie zapłodnienia pozaustrojowego budzi najwięcej wątpliwości w elektoracie PiS, choć także wśród sympatyków tego ugrupowania przeważa pogląd, że technika ta powinna być dostępna dla małżeństw niemogących mieć dzieci.

Tabela 6

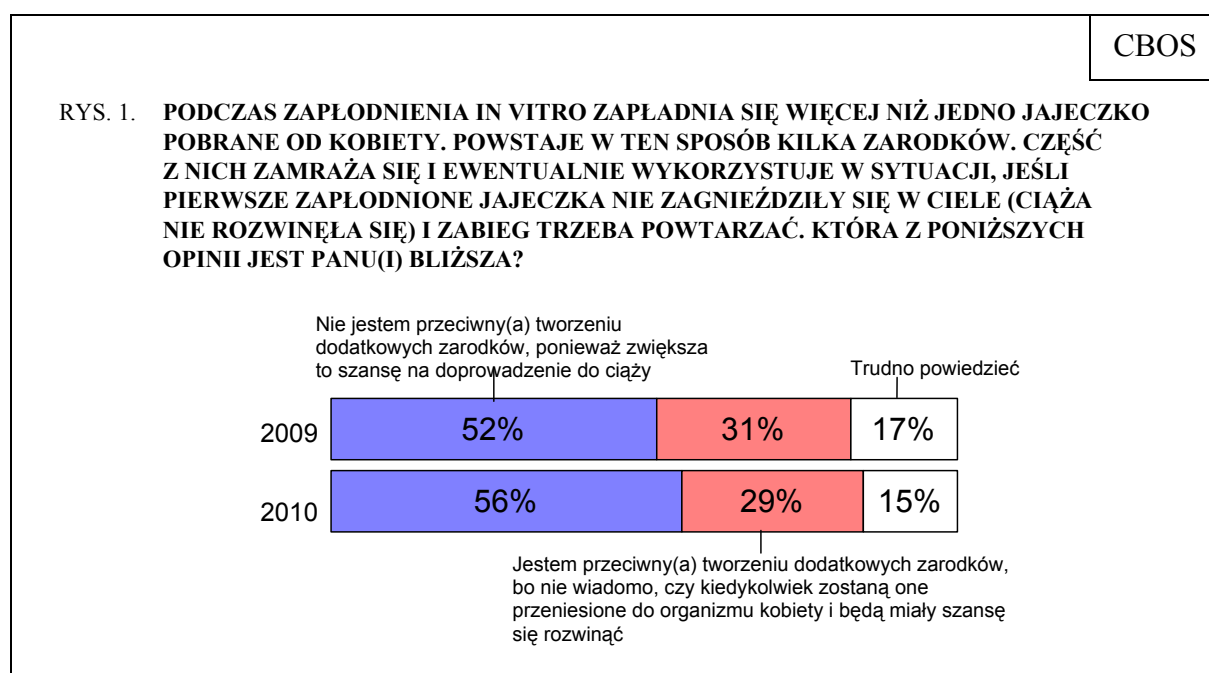
Potencjalne elektoraty partyjne	Czy, Pana(i) zdaniem, w sytuacji, kiedy małżeństwo nie może mieć dzieci, powinno mieć możliwość dokonania zabiegu zapłodnienia poza organizmem kobiety czy też nie powinno?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PO	90	8	2
SLD	80	16	4
PSL	77	12	11
PiS	52	34	14

PROBLEM NADLICZBOWYCH ZARODKÓW

Największe kontrowersje związane z przeprowadzaniem zapłodnienia pozaustrojowego budzi kwestia tworzenia nadliczbowych zarodków. Za zapładnianiem większej liczby jajeczek pobranych z organizmu kobiety niż potrzeba do jednokrotnego wykorzystania przemawiają względy praktyczne, decydujące w znacznym stopniu o efektywności i kosztach

tej metody, przeciw – zastrzeżenia etyczne, wyrażane przez zwolenników zasady ochrony każdej istoty ludzkiej od jej poczęcia, a dotyczące niszczenia zarodków niewykorzystanych.

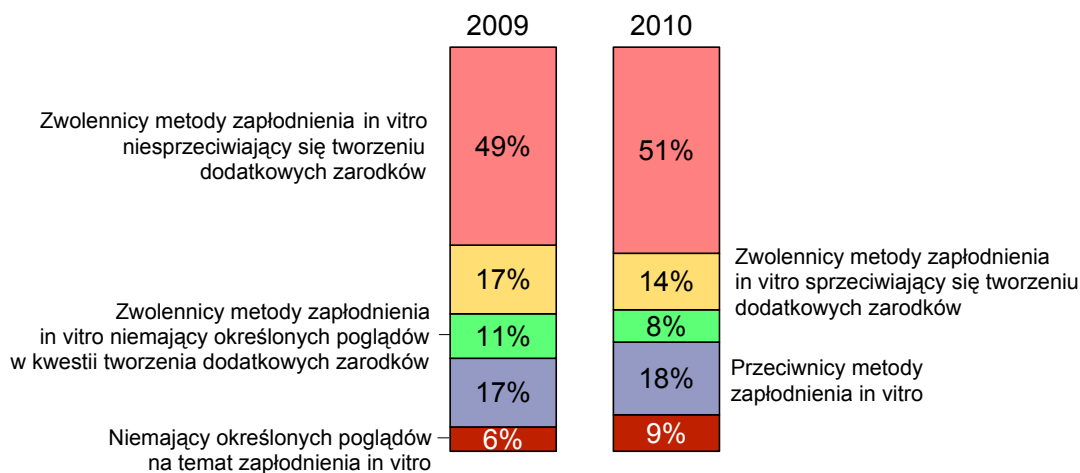
W społeczeństwie przeważa w tej kwestii podejście utylitarne, jest ono obecnie nawet nieco częstsze niż rok temu. Ponad połowa Polaków (56%) podziela opinię, że ważniejsza jest skuteczność tej techniki niż to, czy wszystkie zarodki zostaną w przyszłości przeniesione do organizmu kobiety i będą miały szansę się rozwijać. Przeciw tworzeniu dodatkowych zarodków jest blisko co trzeci ankietowany (29%).

Stosunek do tworzenia nadliczbowych zarodków jest ściśle związany z akceptacją stosowania techniki zapłodnienia in vitro. Zwolennicy korzystania z tej metody przez bezpłodne małżeństwa w większości (70%) dopuszczają tworzenie dodatkowych zarodków, przeciwna temu jest niespełna co piąta osoba akceptująca zapłodnienie in vitro (19%).

Jeśli uwzględnić stosunek badanych do korzystania z metody zapłodnienia pozaustrojowego (w przypadku małżeństw), a zarazem do problemu nadliczbowych zarodków, to okazuje się, że połowę społeczeństwa (51%) stanowią osoby akceptujące zapłodnienie in vitro i niemające nic przeciwko tworzeniu dodatkowych zarodków w celu zwiększenia skuteczności tej metody. Z kolei co siódmy Polak (14%) dopuszcza przeprowadzanie zabiegów zapłodnienia pozaustrojowego, ale jednocześnie sprzeciwia się powstawaniu nadliczbowych zarodków. Dla przypomnienia: 18% badanych jest w ogóle przeciwnych wykorzystywaniu techniki zapłodnienia in vitro.

RYS. 2. STOSUNEK DO STOSOWANIA ZAPŁODNIENIA IN VITRO (PRZEZ PARY MAŁŻEŃSKIE) I TWORZENIA DODATKOWYCH ZARODKÓW

Istotne znaczenie dla opinii w kwestii tworzenia dodatkowych zarodków ma formacja światopoglądowa badanych. Osoby określające się jako wierzące i stosujące do wskazań Kościoła wyraźnie częściej niż pozostali badani (wierzący na swój własny sposób oraz agnostycy i niewierzący) mają etyczne zastrzeżenia do tworzenia dodatkowych zarodków. Jednak także wśród nich przeważa przekonanie, że skuteczność metody zapłodnienia in vitro jest ważniejsza niż los nadliczbowych zarodków.

Tabela 7

Który z poniższych opisów najbardziej pasuje do Pana(i) sytuacji?	Która z poniższych opinii jest Panu(i) bliższa?		
	Jestem przeciwny(a) tworzeniu dodatkowych zarodków, bo nie wiadomo, czy kiedykolwiek zostaną one przeniesione do organizmu kobiety i będą miały szansę się rozwinąć	Nie jestem przeciwny(a) tworzeniu dodatkowych zarodków, ponieważ zwiększa to szansę na doprowadzenie do ciąży	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Jestem wierzący(a) i stosuję się do wskazań Kościoła	38	43	19
Jestem wierzący(a) na swój własny sposób	22	64	14
Nie mogę powiedzieć, czy jestem wierzący(a), czy też nie	25	73	2
Nie jestem wierzący(a) i nie interesuję się tymi sprawami/ Jestem niewierzący(a), ponieważ nauki Kościołów są błędne	10	84	6

Bardziej wyraźnie opinie w tej kwestii różnicuje religijność mierzona częstością udziału w praktykach religijnych. Losem nadliczbowych zarodków powstałych w wyniku zapłodnienia in vitro przejmują się przede wszystkim osoby uczestniczące w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu: blisko połowa z nich jest przeciwna ich tworzeniu. Wśród osób praktykujących raz w tygodniu przewagę mają już zwolennicy utylitarnego podejścia do tej kwestii. Im rzadszy deklarowany udział w praktykach religijnych, tym takie stanowisko jest częściej spotykane.

Tabela 8

Udział w praktykach religijnych	Która z poniższych opinii jest Panu(i) bliższa?		
	Jestem przeciwny(a) tworzeniu dodatkowych zarodków, bo nie wiadomo, czy kiedykolwiek zostaną one przeniesione do organizmu kobiety i będą miały szansę się rozwinąć	Nie jestem przeciwny(a) tworzeniu dodatkowych zarodków, ponieważ zwiększa to szansę na doprowadzenie do ciąży	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Kilka razy w tygodniu	49	34	17
Raz w tygodniu	36	45	19
1 – 2 razy w miesiącu	25	60	15
Kilka razy w roku	22	70	8
W ogóle nie uczestniczy	10	76	14

Wpływ orientacji światopoglądowej na opinie w tej kwestii pociąga za sobą ich zróżnicowanie ze względu na poglądy polityczne badanych. Tworzenie dodatkowych zarodków w celu zwiększenia skuteczności metody zapłodnienia in vitro częściej dopuszczają osoby deklarujące poglądy lewicowe lub centrowe niż badani identyfikujący się z prawicowym systemem wartości i przekonań. W elektoratach partyjnych sprzeciw wobec powstawania nadliczbowych zarodków stosunkowo najczęściej wyrażają zwolennicy PiS.

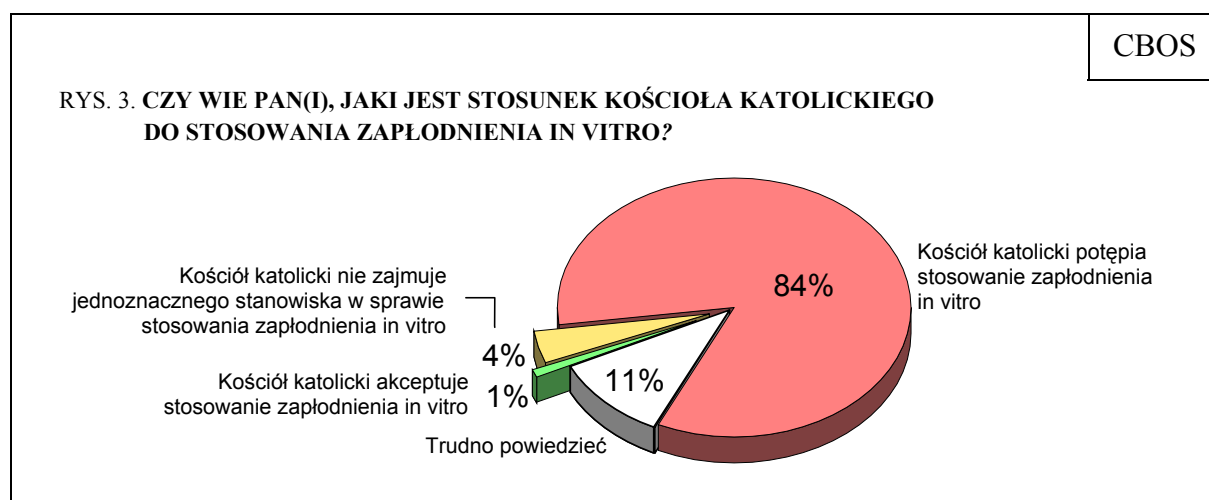
Tabela 9

Potencjalne elektoraty partyjne	Która z poniższych opinii jest Panu(i) bliższa?		
	Jestem przeciwny(a) tworzeniu dodatkowych zarodków, bo nie wiadomo, czy kiedykolwiek zostaną one przeniesione do organizmu kobiety i będą miały szansę się rozwinąć	Nie jestem przeciwny(a) tworzeniu dodatkowych zarodków, ponieważ zwiększa to szansę na doprowadzenie do ciąży	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PiS	40	42	18
PSL	34	44	22
PO	25	66	10
SLD	22	68	10

ZAPŁODNIENIE IN VITRO A NAUCZANIE KOŚCIOŁA

Kościół katolicki od początku i w sposób jednoznaczny potępia wykonywanie zabiegów zapłodnienia in vitro. Oficjalne stanowisko Kościoła katolickiego w tej kwestii wyrażone zostało już w dokumencie Kongregacji Nauki Wiary z 1987 roku: „Donum Vitae. Instrukcja o szacunku dla rodzącego się życia ludzkiego i o godności jego przekazywania”. Ostatnio nauczanie Kościoła w tej kwestii przypomnieli biskupi w komunikacie z 352. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski. Czytamy w nim: „Technologia ta pociąga za sobą przewidywane i planowane uśmiercanie istot ludzkich w fazie embrionalnej. Jest zarazem instrumentalnym i przedmiotowym ich traktowaniem. Poprzez laboratoryjne namnażanie embrionów obciąża poważną odpowiedzialnością moralną wobec ich życia i ludzkiej godności. Metoda ta jest niezgodna z prawem Bożym i naturą człowieka”.

Zdecydowana większość dorosłych Polaków (84%) zna stanowisko Kościoła katolickiego w kwestii zapłodnienia in vitro. Tylko bardzo nieliczni uważają, że Kościół akceptuje tę technikę (1%) lub że nie zajmuje jednoznacznego stanowiska w tej sprawie (4%).

Kościół katolicki uznaje za grzech przeprowadzanie i poddawanie się zabiegom zapłodnienia in vitro, a także popieranie stosowania tej techniki. Niedawno Rada ds. Rodziny Konferencji Episkopatu Polski ogłosiła, że katolicy, którzy stosują in vitro albo stanowią prawo umożliwiające tę procedurę, nie mogą przystępować do komunii.

Mimo znajomości nauczania Kościoła na ten temat, większość badanych nie uznaje za grzech stosowania ani wspierania zapłodnienia in vitro. Z punktu widzenia większości respondentów (od 66% do 69%) nie popełniają grzechu ani lekarze wykonujący zabiegi zapłodnienia in vitro, ani kobiety poddające się tym zabiegom, ani też osoby działające na rzecz dopuszczalności tej metody lub w jakikolwiek sposób ją popierające. Za grzeszne uznaje te zachowania tylko od 15% do 17% badanych.

Tabela 10

Czy z Pana(i) punktu widzenia:	
▪ lekarze wykonujący zabiegi zapłodnienia in vitro	
popewniają grzech	17%
nie popełniają grzechu	66%
Trudno powiedzieć	16%
▪ kobiety poddające się zabiegowi zapłodnienia in vitro	
popewniają grzech	16%
nie popełniają grzechu	69%
Trudno powiedzieć	15%
▪ politycy uchwalający prawo dopuszczające zapłodnienie in vitro	
popewniają grzech	17%
nie popełniają grzechu	67%
Trudno powiedzieć	16%
▪ osoby popierające prawo dopuszczające zapłodnienie in vitro	
popewniają grzech	15%
nie popełniają grzechu	68%
Trudno powiedzieć	17%

Na opinie w tej kwestii wpływa przede wszystkim religijność. Respondenci, którzy charakteryzują siebie jako osoby wierzące i stosujące się do wskazań Kościoła, częściej niż przeciętnie uznają wykonywanie lub popieranie tej techniki za grzech (25% – 26%). Dwukrotnie większy jest jednak wśród nich odsetek osób deklarujących, że z ich punktu widzenia nie jest to grzech (51% – 54%). Bardziej wyraźnie opinie w tej kwestii różnicuje częstość uczestnictwa w praktykach religijnych. Respondenci kilka razy w tygodniu biorący udział w praktykach religijnych zdecydowanie częściej niż badani, którzy rzadziej praktykują, są przekonani, że grzech popełniają zarówno lekarze wykonujący zabiegi zapłodnienia in vitro, kobiety poddające się tym zabiegom, jak i osoby działające na rzecz dopuszczalności tej metody lub w inny sposób ją popierające (41% – 43%).

Polacy rozpatrują przeprowadzanie zapłodnienia pozaustrojowego przede wszystkim w kategoriach utylitarnych. Większość z nich dopuszcza stosowanie tej techniki. W opinii społecznej prawo do korzystania z niej powinny mieć przede wszystkim małżeństwa, ale – w ocenie większości dorosłych Polaków – także pary żyjące w związkach nieformalnych. Można odnieść wrażenie, że wysuwane przez Kościół zastrzeżenia moralne dotyczące stosowania tej techniki, odnoszące się przede wszystkim do tworzenia nadliczbowych zarodków i instrumentalizacji ludzkiego życia, wydają się większości osób mało zrozumiałe i nieistotne, szczególnie jeśli stoją one na przeszkodzie realizacji takiej wartości, jaką jest posiadanie dziecka. W efekcie większość społeczeństwa nie zgadza się z nauczaniem Kościoła katolickiego w kwestii zapłodnienia in vitro, nie uznaje też za grzech przeprowadzania takich zabiegów, korzystania z nich czy też popierania prawa, które je dopuszcza.

Opracowała
Beata ROGUSKA

Tabela 1

		Czy, Pana(i) zdaniem, w sytuacji, kiedy małżeństwo nie może mieć dzieci, powinno mieć możliwość dokonania zabiegu zapłodnienia poza organizmem kobiety czy też nie powinno?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		73	18	9	973
Płeć	Mężczyźni	70	19	11	463
	Kobiety	75	17	8	511
Wiek	18-24 lata	75	20	6	129
	25-34	85	10	5	183
	35-44	74	15	11	141
	45-54	73	16	11	170
	55-64	72	18	10	179
	65 lat i więcej	59	27	13	172
Miejsce zamieszkania	Wieś	65	22	13	376
	Miasto do 20 tys.	66	26	8	123
	20-100 tys.	76	16	8	180
	101-500 tys.	83	12	6	168
	501 tys. i więcej mieszk.	87	8	5	126
Wykształcenie	Podstawowe	57	32	11	247
	Zasadnicze zawodowe	71	16	13	249
	Średnie	82	12	6	326
	Wyższe	83	9	7	151
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	82	10	8	88
	Średni personel, technicy	91	7	2	48
	Pracownicy adm.-biurowi	87	11	2	55
	Pracownicy usług	88	9	3	62
	Robotnicy wykwalifikowani	69	17	14	100
	Robotnicy niewykwalifik.	67	27	6	53
	Rolnicy	54	23	23	53
	Pracujący na własny rach.	85	5	10	38
Bierni zawodowo	Renciści	56	30	13	73
	Emeryci	68	20	12	203
	Uczniowie i studenci	73	21	5	88
	Bezrobotni	65	25	10	55
	Gospodynie domowe i inni	82	13	5	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	80	15	5	124
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	83	12	4	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	81	11	8	211
	prywatnym gosp. rolnym	55	20	25	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	77	15	8	164
	501-750	53	29	18	125
	751-1000	73	18	8	162
	1001-1500	81	15	5	167
	Powyżej 1500 zł	85	11	3	124
Ocena własnych war. mater.	Złe	65	26	9	146
	Średnie	71	18	11	426
	Dobre	78	15	8	401
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	51	40	9	50
	Raz w tygodniu	63	25	13	434
	1-2 razy w miesiącu	77	15	8	183
	Kilka razy w roku	88	6	5	214
	W ogóle nie uczestniczy	89	5	5	93
Poglądy polityczne	Lewica	86	10	3	154
	Centrum	79	13	7	288
	Prawica	69	23	8	316
	Trudno powiedzieć	61	21	18	215

Tabela 2

		Czy, Pana(i) zdaniem, w sytuacji, kiedy kobieta i mężczyzna żyjący w stałym związku, ale niebędący małżeństwem nie mogą mieć dzieci, powinni mieć możliwość dokonania zabiegu zapłodnienia poza organizmem kobiety czy też nie powinni?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		58	32	10	970
Płeć	Mężczyźni	56	34	10	460
	Kobiety	59	31	10	510
Wiek	18-24 lata	53	42	5	129
	25-34	70	24	6	183
	35-44	70	22	8	141
	45-54	56	34	10	167
	55-64	55	33	12	179
	65 lat i więcej	42	40	18	172
Miejsce zamieszkania	Wieś	50	36	13	374
	Miasto do 20 tys.	51	40	9	123
	20-100 tys.	58	32	11	179
	101-500 tys.	69	24	6	168
	501 tys. i więcej mieszk.	71	24	6	126
Wykształcenie	Podstawowe	40	44	16	247
	Zasadnicze zawodowe	60	29	11	249
	Średnie	64	29	7	324
	Wyższe	69	25	6	151
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	73	19	8	88
	Średni personel, technicy	74	22	4	48
	Pracownicy adm.-biurowi	72	26	2	55
	Pracownicy usług	65	30	5	62
	Robotnicy wykwalifikowani	55	32	13	100
	Robotnicy niewykwalifik.	60	36	5	53
	Rolnicy	50	35	15	53
Pracujący na własny rach.	73	16	10	35	
Bierni zawodowo	Renciści	35	46	18	73
	Emeryci	51	34	15	203
	Uczniowie i studenci	49	43	7	88
	Bezrobotni	53	41	7	55
	Gospodynie domowe i inni	68	26	6	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	68	28	5	124
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	68	27	5	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	64	27	9	208
	prywatnym gosp. rolnym	55	29	16	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	52	36	12	164
	501-750	51	37	12	124
	751-1000	59	34	7	162
	1001-1500	63	29	8	167
	Powyżej 1500 zł	73	23	4	124
Ocena własnych war. mater.	Złe	46	42	12	146
	Średnie	57	31	12	423
	Dobre	62	30	8	400
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	35	58	6	50
	Raz w tygodniu	46	40	14	433
	1-2 razy w miesiącu	63	29	8	183
	Kilka razy w roku	73	21	7	211
	W ogóle nie uczestniczy	78	15	7	93
Poglądy polityczne	Lewica	71	23	6	154
	Centrum	64	28	8	288
	Prawica	54	39	7	316
	Trudno powiedzieć	45	34	21	213

Tabela 3

		Podczas zapłodnienia in vitro zapładnia się więcej niż jedno jajeczko pobrane od kobiety. Powstaje w ten sposób kilka zarodków. Część z nich zamraża się i ewentualnie wykorzystuje w sytuacji, jeśli pierwsze zapłodnione jajeczka nie zagnieżdżyły się w ciele (ciąża nie rozwinęła się) i zabieg trzeba powtarzać. Która z poniższych opinii jest Panu(i) bliższa?			Liczba osób
		Jestem przeciwny(a) tworzeniu dodatkowych zarodków, bo nie wiadomo, czy kiedykolwiek zostaną one przeniesione do organizmu kobiety i będą miały szansę się rozwinąć	Nie jestem przeciwny(a) tworzeniu dodatkowych zarodków, ponieważ zwiększa to szansę na doprowadzenie do ciąży	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		29	56	15	968
Płeć	Mężczyźni	28	57	15	459
	Kobiety	30	54	15	509
Wiek	18-24 lata	32	59	9	129
	25-34	22	66	12	183
	35-44	33	54	14	141
	45-54	31	58	11	167
	55-64	27	54	19	178
	65 lat i więcej	32	42	26	170
Miejsce zamieszkania	Wieś	28	51	21	373
	Miasto do 20 tys.	32	53	16	123
	20-100 tys.	31	58	11	178
	101-500 tys.	29	61	9	168
	501 tys. i więcej mieszk.	26	61	13	126
Wykształcenie	Podstawowe	33	42	25	246
	Zasadnicze zawodowe	29	55	16	247
	Średnie	26	64	10	324
	Wyższe	30	60	11	151
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	27	58	15	88
	Średni personel, technicy	23	73	4	48
	Pracownicy adm.-biurowi	30	66	4	55
	Pracownicy usług	18	69	13	62
	Robotnicy wykwalifikowani	32	54	13	100
	Robotnicy niewykwalifik.	25	62	13	53
	Rolnicy	39	34	27	53
	Pracujący na własny rach.	22	71	7	35
Bierni zawodowo	Renciści	34	42	24	72
	Emeryci	31	47	22	201
	Uczniowie i studenci	33	62	6	88
	Bezrobotni	33	55	12	55
	Gospodynie domowe i inni	23	57	20	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	31	57	12	124
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	25	65	10	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	24	67	9	208
	prywatnym gosp. rolnym	37	34	29	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	26	61	13	164
	501-750	30	48	22	123
	751-1000	30	56	14	162
	1001-1500	27	60	13	167
	Powyżej 1500 zł	24	68	8	123
Ocena własnych war. mater.	Złe	33	49	18	145
	Średnie	29	54	18	423
	Dobre	28	60	12	400
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	49	34	17	50
	Raz w tygodniu	36	45	19	432
	1-2 razy w miesiącu	25	60	15	182
	Kilka razy w roku	22	70	8	211
	W ogóle nie uczestniczy	10	76	14	92
Poglądy polityczne	Lewica	20	71	9	154
	Centrum	29	60	11	288
	Prawica	35	51	13	316
	Trudno powiedzieć	27	44	29	211

Tabela 4

		Czy z Pana(i) punktu widzenia kobiety poddające się zabiegowi zapłodnienia in vitro:			Liczba osób
		popelniają grzech	nie popelniają grzechu	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		16	69	15	964
Płeć	Mężczyźni	17	68	14	458
	Kobiety	16	69	16	507
Wiek	18-24 lata	23	70	8	129
	25-34	8	78	13	182
	35-44	11	74	14	137
	45-54	15	71	14	167
	55-64	19	69	13	178
	65 lat i więcej	24	51	25	172
Miejsce zamieszkania	Wieś	22	59	18	371
	Miasto do 20 tys.	19	65	15	123
	20-100 tys.	13	71	17	179
	101-500 tys.	10	79	11	165
	501 tys. i więcej mieszk.	10	83	7	126
Wykształcenie	Podstawowe	28	52	20	247
	Zasadnicze zawodowe	16	68	16	244
	Średnie	9	77	13	323
	Wyższe	13	78	9	151
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	10	80	10	88
	Średni personel, technicy	1	90	9	48
	Pracownicy adm.-biurowi	10	85	5	55
	Pracownicy usług	10	73	17	62
	Robotnicy wykwalifikowani	19	71	11	99
	Robotnicy niewykwalifik.	18	67	16	51
	Rolnicy	8	61	31	51
	Pracujący na własny rach.	6	83	12	35
Bierni zawodowo	Renciści	35	48	17	73
	Emeryci	20	57	23	202
	Uczniowie i studenci	27	66	7	88
	Bezrobotni	20	72	7	55
	Gospodynie domowe i inni	7	78	15	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	15	78	8	124
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	12	75	13	84
	sekt. pryw. poza rolnict.	9	78	12	206
	prywatnym gosp. rolnym	3	63	34	47
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	15	72	13	164
	501-750	23	53	24	120
	751-1000	21	65	14	160
	1001-1500	14	74	12	167
	Powyżej 1500 zł	9	83	8	124
Ocena własnych war. mater.	Złe	20	62	18	144
	Średnie	19	64	17	420
	Dobre	13	75	12	400
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	43	41	16	49
	Raz w tygodniu	23	57	21	429
	1-2 razy w miesiącu	11	76	13	183
	Kilka razy w roku	8	84	8	210
	W ogóle nie uczestniczy	5	89	6	93
Poglądy polityczne	Lewica	9	84	7	154
	Centrum	12	77	11	288
	Prawica	22	65	13	313
	Trudno powiedzieć	20	51	29	210

Tabela 5

		Czy z Pana(i) punktu widzenia politycy uchwalający prawo dopuszczające zapłodnienie in vitro:			Liczba osób
		popelniają grzech	nie popelniają grzechu	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		17	67	16	963
Płeć	Mężczyźni	19	68	14	458
	Kobiety	15	67	19	506
Wiek	18-24 lata	20	72	8	129
	25-34	11	75	14	182
	35-44	12	75	13	137
	45-54	15	72	14	167
	55-64	18	66	16	177
	65 lat i więcej	25	45	30	172
Miejsce zamieszkania	Wieś	22	57	21	371
	Miasto do 20 tys.	19	65	15	123
	20-100 tys.	13	69	18	179
	101-500 tys.	12	78	10	164
	501 tys. i więcej mieszk.	11	81	8	126
Wykształcenie	Podstawowe	27	49	24	247
	Zasadnicze zawodowe	17	66	17	245
	Średnie	10	77	13	322
	Wyższe	13	77	11	150
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	11	80	9	87
	Średni personel, technicy	1	88	11	48
	Pracownicy adm.-biurowi	8	84	8	54
	Pracownicy usług	10	75	16	62
	Robotnicy wykwalifikowani	19	70	10	100
	Robotnicy niewykwalifik.	26	62	11	51
	Rolnicy	11	58	32	51
	Pracujący na własny rach.	6	83	12	35
Bierni zawodowo	Renciści	31	49	20	73
	Emeryci	21	52	27	202
	Uczniowie i studenci	23	68	9	88
	Bezrobotni	18	73	8	55
	Gospodynie domowe i inni	7	72	20	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	17	76	7	124
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	11	75	14	84
	sekt. pryw. poza rolnict.	10	79	11	206
	prywatnym gosp. rolnym	6	61	32	47
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	15	71	14	164
	501-750	24	55	21	120
	751-1000	20	62	18	160
	1001-1500	16	72	11	166
	Powyżej 1500 zł	10	81	9	124
Ocena własnych war. mater.	Złe	19	59	22	144
	Średnie	20	62	18	420
	Dobre	13	75	12	399
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	41	40	19	48
	Raz w tygodniu	23	54	23	429
	1-2 razy w miesiącu	12	74	14	183
	Kilka razy w roku	7	86	8	211
	W ogóle nie uczestniczy	7	87	6	92
Poglądy polityczne	Lewica	10	82	8	154
	Centrum	12	76	13	288
	Prawica	22	63	15	311
	Trudno powiedzieć	21	50	30	211